

Felcím: **Sajtóapostolból apostolutód (9. rész)**

Cím: **Kacsacomb nem került az asztalra**

Alcím: **Szerdahelyi Csongor beszélgetése Huzsvár László (1931-2016) nyugalmazott nagybecskereki megyéspüspökkel 2012-ben**

– **Jó tanuló volt püspök úr?**

– Igen, színjeles voltam, ezért fel is mentettek az érettségi vizsgák alól. Az utolsó évben a filozófiatanárom, a már említett Bordoški Boško, akiről úgy tudtuk, hogy tagja a kommunista pártnak, tanévzáró feleltetésem közben lehordott, kétszínűnek és jellemtelennek nyilvánított osztálytársaim meglepetésére. Pionírvezetői tisztségem és gyakorló vallásosságom miatt háborogva közölte, hogy bár minden más tárgyból az osztálynapló szerint kitűnő vagyok, nekem csak jelest adhat. „Bírom mondani, ön, maga, a leadott anyagot nekem visszaadni, de amit számomra fogalmazott, amögött nem van lenni a szíve.” Tanácsosnak tartottam hallgatni, és bámultam reszkető kezében a töltőtollát. Aztán amit nem várhattam, rám mosolygott és annyit mondott szerbül: „Ej, neka bude!” (Ám legyen!) – és beírta a kitűnőt jelentő ötöst. Boldogan siettem óra után a Szent István-kápolna lelkészéhez, mint ahogyan az előző négy év során megannyiszor tettem. Csöngetésemre Tamás Ferenc prépost úr nyitott ajtót, ekkor is, mint éveken át számtalanszor. Odavezetett Bartusz József segédlelkész ajtaja elé, bekopogott és elköszönt tőlem. Nyolcvanadik életévét taposta. Előzékenységére ma is megilletődötten gondolok. Bartusz tisztelendő volt a lelki atyám, hozzá jártam szentgyónásra. Ő penitenciaként mindig valamelyik ókeresztény írótól adott olvasnivalót. Legközelebbi alkalommal erről a múrról beszélgettünk.

Közcím: Szemináriumi évek Zágrábban

– **Hogyan tovább érettségi után? A szép zentai éveket követően eljött a végső nagy elhatározás ideje?**

– Valóban az elhatározás idejének tekintettem ezeket a napokat, és örömmel vittem Szabadkára érettségi bizonyítványomat, amely jelezte, hogy felmentettek a nagy érettségi alól. Budanović Lajos apostoli kormányzó felszentelt püspökként kormányozta Bácskát, azt a térséget, amely a Kalocsai Egyházmegyéből a szerb, illetve a jugoszláv határokon belülré került. Örültem a pillanatnak, hogy odaállhatok a püspököm elé, átadhatom a bizonyítványomat és kimondhatom: kérem, fogadjon be azok közé, akiket a papnevelő intézetbe küld a további tanulmányok végzésére. Reméltem, hogy ez a találkozó nagyon meleg és barátságos lesz. Úgy is történt. Velem jelentkezett osztálytársam, Nacsza Sándor is.

Ketten ünnepélyesen bekopogtunk a főpásztorhoz. Emlékszem, mennyire megdöbbsent az ajtót nyitó Crnković Gábor atya, amikor hetykén kijelentettük, hogy mi egyenesen a püspökkel akarunk beszélni. Megkérdezte a nevünket, elment, bejelentett minket a püspök atyának, de nem tudta megmondani, hogy miért jöttünk. A püspök visszaküldte, hogy kérdezze meg tőlünk, miért szeretnénk személyesen vele beszélni. Elmondtuk, hogy mert papi hivatást érzünk. Az első nehézség könnyen megoldódott, és hamarosan ott ültünk a püspök atyával szemben. Átadtuk a kísérőlevelet is, amit Zentáról írt Tamás Ferenc prépost úr, és az őmellette lelkipásztorkodó Bartusz atya, akikkel állandó lelki kapcsolatot tartottunk. Vártuk, hogy a főpásztor vajon mit fog mondani. „A tarsolyotokban, amit hoztatok, az nem a tiétek – szólt komolyan és ünnepélyesen –, hanem azé, akitől kaptátok, az Istené. Most az Istentől kapott ajándékot adjátok oda Istennek. Valami új kezdődött, és ez az új töltsön el benneteket készséggel!”

– **Nagyon szépen mondta!**

– Elég rövid volt a beszélgetés, ellenben a hangulat ünnepélyes és emelkedett. Utólag kiderült, hogy a főpásztor azért küldte vissza az említett fiatal papot, aki bebocsátott bennünket, mert fel akarta helyezni a reverendája fölé a pektorálét, a mellkeresztet, fejére tenni a pileólust, vagyis a püspöki kerek fejfedőt és felövezni magát a püspöki övvel, hogy teljes főpapi díszben fogadhasson bennünket. Mi valóban az öröm döbbenetével láttuk, hogy a püspök teljes díszében áll előttünk, és mosolyogva, kedvesen köszönt bennünket.

– **Szabadkán volt szeminárium akkoriban?**

– Nem, és nagyszeminárium ma sincs. A főpásztor közölte, hogy mindkettőnket Zágrábba küld a hittudományi karra, amely akkor része volt a zágrábi egyetemnek. Régi intézmény, amely még a XVIII. század elején alakult, és a későbbiekben a születő egyetemi karokkal együtt folytatta a maga működését.

– **Hasonlóan működött a háború előtt a budapesti Pázmány Péter Egyetem hittudományi fakultása is. Milyen nyelven folyt a beszélgetés a püspök úrral?**

– Magyar nyelven. Klasszikus, szép magyar nyelvet beszélt. A későbbi évek folyamán a hivatalos közlési nyelv már a horvát volt, amikor Zágrábból haza-haza térve jelentkeztünk nála. Első alkalommal azonban magyarul szólt hozzánk, mert a kísérő levélből, melyet Tamás prépost atya és Bartusz atya ránk bízott, tudta, hogy mindketten magyarok vagyunk, Horgosról és Bácsföldvárról, vagyis egy-egy magyar faluból származunk. Ezt méltányolta, és úgy viselkedett velünk, mint magyar értelmiségiekkel, akik most a főpásztoruknál jelentkeznak, de akiktől sokat elvár. Biztatott bennünket, hogy az elkövetkező évektől ne rettenjünk vissza, és utána hamarosan elküldte a hivatalos felvételi értesítést.

Közcím: **A belügyesnek hitt papnövendék**

– **Nem riasztotta vissza az sem, hogy nem magyarul tanulhat tovább? Menyire tudott ön akkor már horvátul vagy szerbül, esetleg szerbhorvátul, mert ilyen nyelvet is emlegettek régebben?**

– Sejtelmem se volt arról, hogy milyen nehéz hetek, hónapok várnak reám. Az a szláv tudásom, amit Zentán elsajátítottam a szerb órák keretében, szájalmasan kevés volt. A tanárnőnk, Olga Jančić, ha feleltetett bennünket, bánatában mindig megkönnyezett minden felelőt, mert annyira sután, csapnivalóan beszéltünk, és ami ránk, magyarokra jellemző, a nemeket állandóan kevertük és kavartuk. Nem tudtuk a nyelvi adottságainkba beépíteni, hogy vannak hímnemű, nőnemű és semleges nemű szavak. Rendkívül furcsa dolgok történtek, amikor Zentán szerbül feleltünk irodalomtörténetből. Azt mondtuk, hogy XY író itt és itt *szült*, ahelyett hogy azt mondtuk volna, hogy itt és itt *született*. Ilyen szerb nyelvi alapokkal érkeztünk Zágrábba.

– **Az 1950-es évek éppen hogy elkezdődtek, kemény idők voltak. Az érettségi előtt már nyilvánvaló és köztudott volt, hogy milyen hivatást fog választani. E miatt megaláztatásban vagy olyan megpróbáltatásban, amely keserves volt, nem volt része?**

– Kemény idők voltak, de akkor még a bácskai közhangulat egyházbarát volt. Olyan körökben mozogtam Zentán is és szülőfalumban is, ahol senkinek eszébe nem jutott lebeszélni vagy megalázni minket, noha nem titkoltuk, hogy papnevelő intézetbe kérünk felvételt. Hivatástudatunk teljes hevében és bátorságával szálltunk a Szabadka–zágrábi szerelvényre. Találkoznunk kellett út közben György Jánossal. Ő is papnak készült. Gomboson kellett felszállnia, de nem ismertük egymást. Vajon hol lehet? Ő meg végigjárta a szerelvényt, bekukkantott a fülkékbe. Zavartan kérdeztük egymástól, hogy mit kereshet ez az illető. Belügyesnek sejtettük. Talán belénk akar kötni, gondoltuk. Megannyiszor végigsétált a fülkénk előtt. Aztán benyitott, üdvözölt bennünket szerbül. Megkérdezte, hová utazunk. Mi ezt is gyanúsnak tartottuk. Tovább kérdezett: Talán Zágrábba? Nőtt bennünk a feszültség. Ellenszenvesnek tartottuk az ismeretlent. Végül bemutatkozott és magyarra fordította a szót. Megöleltük egymást, és elpárolgott belőlünk az idegenkedés. Ő jól beszélt horvátul. Mindhárman bátran, telve reménnyel érkeztünk meg Zágrábba. Az ő segítségével iratkoztunk be a fakultásra.

– **1950 szeptemberében?**

– Már október volt, mindig október első napjaiban indult a szemeszter. A dékáni hivatal hirdetőtáblájára kitűzött közleményekből szinte semmit sem értettünk. Fogalmunk sem volt, hogy mit kell csinálni, hogy kell indexet igényelni, mit jelent kitölteni egy kérdőívet stb. A már ott tartózkodó felsőbb éves bácskai kispapok vártak ránk: az egyiknek Berecz Sándor volt a neve, a másiknak Schmidt Vendel, akik elkísértek bennünket a dékáni irodába, segítettek kitölteni a papírokat. A titkárságon szeretettel fogadott bennünket Klára tisztelendő nővér. A fakultás teljesen egyházi hatáskörben működött, jóllehet az állami egyetem része volt. Aztán a magunkkal cipelt bőröndökkel elindultunk a szeminárium épületébe. Megdöbbenett bennünket az épület ridegsége, egyszerűsége és szegényes kinézete. Olyan helyre kerültünk, amely sem barátságos, sem karbantartott nem volt.

Közcím: Szánalmasnak éreztem magamat a latin órán

– **Mintha kaszárnya lett volna?**

– Olyasmi. Az volt csak a különbség, hogy a falakon a különböző falusi templomokból egybegyűjtött oltárképeket, festményeket múzeumszerűen őrizték.

– **Nyelvtudás nélkül 1950-ben egy ilyen barátságtalan közegben nem érezhették igazán otthon magukat. Embert próbáló lehetett.**

– Az első előadások igen emlékezetesek. Az aulák berendezése olyan szegényes volt, hogy a szülőfalumban, Horgoson az első elemisták tantermében a padok bizony különbek voltak. Tudomásunkra adták a felsőbb éves bácskai kispapok, hogy a főtantárgyakat latinul, a melléktantárgyakat horvátul ismertetik az előadók. Megérkezett az első órára Dr. P. Grimm jezsuita atya, aki pszichológiát tanított. Köszöntött bennünket, helyet foglalt a katedrán, végigmosolyogott a hallgatóságon, és tökéletes, klasszikus latinsággal elkezdte az előadását.

– **Egy újabb nyelv! Mennyire tudott ön akkoriban latinul?**

– Szegeden heti négy órában ismerkedtünk a latin nyelvvel, és Zentán két éven át volt heti egy óránk. Bár a szegedi latin nyelvórák emléke megmaradt bennem, nagyon sok latin kifejezés és főleg a nyelvtan tökéletesen rögzült bennem, ennek ellenére az első előadáson csak a kötőszavakat értettem, az *et*-et, az *atqui*-t és esetleg azt a kifejezést, hogy *namque*, ami azt jelenti, hogy ugyanis. Szánalmasnak éreztem magamat.

– **Volt tankönyvük? Azt könnyebb megérteni, mint az élő beszédet.**

– Kaptunk úgynevezett *skriptákat*, vagyis sokszorosított jegyzeteket. Pénz és engedély hiányában tankönyveket nem adhatott ki a háborút követő években a fakultás. Az egész első hét teli volt meglepetéssel számunkra. Nem ismertük eléggé a latin nyelvet, és nem tudtunk

horvátul. A folyosóra kifüggesztett hirdetések sem értették. Például horvát nyelven a *bogoszlovni* vagy *bogoslovni fakultet* azt jelentette, hogy teológiai fakultás, a *blagoszlov-blagoslov* jelentése pedig áldás vagy litánia. Mindkét szó ismeretlen és nagyon hasonló volt. Arról szóltak a folyosóra kifüggesztett hirdetések, hogy mikor kezdődnek az órák a *bogoszlovni* fakultáson, és aztán délután mikor van a szemináriumban a *blagoszlov*, vagyis a litánia. Fogalmilag az egyik szónak semmi köze a másikhoz. Tájékozatlanságunk, tudatlanságunk miatt igen rosszul éreztük magunkat. Ácsorogtunk és vártuk, hátha jön valaki az idősebb magyar kispapok közül, akik szintén a Szabadkai Egyházmegyéből valók voltak. Kértük, hogy fejtse meg számunkra, mi az, hogy *bogoszlov* és mi az, hogy *blagoszlov*. Jókat nevettek rajtunk, és kedves hátba veregetéssel biztattak bennünket, hogy sebjaj, ők is hasonlóan érezték magukat néhány évvel korábban. Minden rendben lesz, ne keseredjünk el. Következett az ebéd, és utána a rekreációs órák.

– **Mennyien voltak a szemináriumban?**

– Százhuszan, később százhatvanan voltunk a hat évfolyamon. Társaink jórészt horvátok voltak. Ők is nagy szeretettel fogadtak bennünket. Érdeklődtek, honnan jöttünk, miért jöttünk, miért választottuk a papi hivatást, szerették volna tudunkra adni, hogy mennyire örülnek, hogy készek barátsággal befogadni minket maguk közé. Amikor azután mi is elkezdtünk egy-két mondatot szerkeszteni és *ekavics* szerb változatban elmondani, ezek a kedves fiúk egymásra néztek, és mondanom sem kell, hogy úgy bámultak ránk, mint állatkertből érkezett példányokra, akik nem voltunk képesek kifejezni magunkat. Kivételt képezett harmadik társunk, aki már jól beszélt horvátul. Aztán az ebédlőben is egymáshoz elég közel ültünk, bár a szemináriumban az volt a szabály, hogy inkább mindig újabb asztaltársakkal ismerkedjünk össze, hogy minél többekkel barátságot köthessünk. A rekreáció során, amikor az udvaron sétáltunk, Janikát hívtuk, hogy segítsen rajtunk. Ő volt a nyelv, mi ketten bárgyún mosolyogtunk.

Közcím: Majdhogynem napközis kisfiúnak éreztem magam

– **A zentai nagyfiúkból, a már-már értelmiségi urakból hirtelen megint kisfiúk lettek.**

– Ezt a sutaságot elég nehéz volt elviselnem. Majdhogynem napközi otthonos kisfiúnak éreztem magam. Pszichikailag nehéz napjaim voltak. A másik nehézséget a szeminárium konyhája okozta, mely igen gyenge volt, hisz Zágráb még a háború utáni nehéz évek terhét viselte. A reggeli, az ebéd és a vacsora a mi bácskai gyomrunknak igen gyatra

volt. Kukoricalisztból készült kenyér, kukoricamálé műkávával és mellé – esetleg minden másnap – Truman tojás. Ezt kaptuk reggelire.

– **A Truman tojás meg mi fán terem?**

– Amerikai segélycsomagokban tojásport kapott a szeminárium konyhája. Rántottaféle készült belőle.

– **Ezek szerint kacsacomb nem került az asztalra.**

– Se kacsacomb, se csirke, csak hetente egyszer egy szelet hús, öt cm hosszú és másfél cm széles. Bácskai gyomrunknak a kukoricakenyér is szokatlan volt. Kettős megpróbáltatásban volt tehát részünk: az egyik a megalázottság, a másik az éhség. Az akkori, háború utáni nincstelenség két jelenségének különös találkozása. Ezen is túl kellett esni. A horvát fiúk nagyon szerették a salátákat, reggel, délben, este. Délben általában babfőzeléket vagy bablevest kaptunk kenyérrel és salátával. A saláta nem az általunk ismert vajsaláta volt, hanem keserű, hegyes, cikk-cakkos levelű. Nem tudtuk, hogy Zágrábban a polgárok ugyanezeket a kínokat viselik, amibe mi is belepottyantunk a bácskai milióból. Fogalmunk sem volt arról, mit jelent a nincs.

(Folytatjuk)

Képalírás:

H_1_9resz: Huzsvár László papnövendék korában

H_2_9resz: Aki papnövendéknek fogadta: Budanović Lajos püspök, apostoli kormányzó